

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====

પંજાબ રાજ્ય

વિરુદ્ધ

સાવરણ સિંહ

૨૫/૦૭/૨૦૦૫

[કે.જી. બાલકૃષ્ણન અને બી.એન. શ્રીકૃષ્ણ, ન્યાયમૂર્તિઓ]

કોડ ઓફ ક્રિમિનલ પ્રોસિજર, ૧૯૭૩ – કલમ ૩૧૩ – તેનો ઉદ્દેશ્ય –
ઠરાવ્યું: આ જોગવાઈનો અર્થ આરોપીને તેની વિરુદ્ધના પુરાવાઓ સમજાવવાની
તક આપવાનો છે – પરંતુ જ્યારે ટ્રાયલ દરમિયાન, તે આક્ષેપોને ગંભીરતાથી
નકારતો નથી, ત્યારે કલમ ૩૧૩ હેઠળના નિવેદન દરમિયાન કોઈપણ લોપ
પ્રોસિક્યુશનના કેસ માટે ઘાતક નથી.

પ્રોસિક્યુશન અનુસાર, ૧૭/૦૫/૧૯૯૨ ના રોજ આરોપીને પકડવામાં આવ્યો હતો અને તેની ઝડતી લેતા એક બેગ મળી આવી હતી જેમાં અફીણ હોવાની શંકા હતી અને નમૂનો લેવામાં આવ્યો હતો. નમૂનો અને કબજે કરેલા પદાર્થની બાકીની સામગ્રીને સીલ કરવામાં આવી હતી અને તપાસ અધિકારી દ્વારા કબજામાં લેવામાં આવી હતી. બે સીલબંધ પેકેટો પી.ડબ્લ્યુ.-૧ ને સોંપવામાં આવ્યા હતા અને તેના દ્વારા માલખાનામાં રાખવામાં આવ્યા હતા. ૦૯/૦૬/૧૯૯૨ ના રોજ, પી.ડબ્લ્યુ.-૧ એ મિલકત પી.ડબ્લ્યુ.-૪ ને સોંપી દીધી હતી. આ સમયગાળા દરમિયાન, પેકેટોના સીલ સાથે કોઈ ચેડાં કરવામાં આવ્યા નહોતા.

સેશન્સ જજે તેને એન.ડી.પી.એસ. એક્ટની કલમ ૧૮ હેઠળ સજાપાત્ર ગુના માટે દોષિત ઠેરવ્યો હતો. હાઈકોર્ટે તેને એ આધાર પર નિર્દોષ જાહેર કર્યો હતો કે જ્યારે આરોપીની કલમ ૩૧૩ સી.આર.પી.સી. હેઠળ તપાસ કરવામાં આવી ત્યારે પી.ડબ્લ્યુ.-૧ અને પી.ડબ્લ્યુ.-૪ ના પુરાવા આરોપી સમક્ષ મૂકવામાં આવ્યા નહોતા અને તેથી આ વસ્તુઓનો ઉપયોગ આરોપી વિરુદ્ધ થઈ શકતો નથી. આથી વર્તમાન અપીલ.

અપીલનો નિકાલ કરતા, કોર્ટે

ઠરાવ્યું: ૧. જ્યારે પી.ડબ્લ્યુ.-૧ અને પી.ડબ્લ્યુ.-૪ ની સાક્ષી તરીકે તપાસ કરવામાં આવી હતી, ત્યારે આરોપીએ તેમના પુરાવાઓને ગંભીરતાથી વિવાદિત કર્યા ન હતા. પી.ડબ્લ્યુ.-૧ અને પી.ડબ્લ્યુ.-૪ ના પુરાવાઓને ઉલટતપાસમાં એક સામાન્ય સૂચન સિવાય કે તેઓ જૂઠી જુઠાની આપી રહ્યા હતા, પડકારવામાં આવ્યા ન હતા. આરોપીનો એવો કોઈ કેસ નહોતો કે સીલ સાથે ક્યારેય કોઈ વ્યક્તિ દ્વારા ચેડાં કરવામાં આવ્યા હોય કે નમૂના અંગે ઓળખમાં ભૂલનો કોઈ કિસ્સો હોય અને કેમિકલ એનાલિસ્ટનો રિપોર્ટ આરોપી પાસેથી લેવાયેલા સમાન નમૂનાનો ન હોય. એક સામાન્ય સૂચન કરવા સિવાય, આરોપીએ નમૂનાની પ્રાપ્તિ, તેને સીલ કરવા અને તેને કેમિકલ એનાલિસ્ટને મોકલવા અંગે પી.ડબ્લ્યુ.-૧ અને પી.ડબ્લ્યુ.-૪ ના પુરાવાઓને સંપૂર્ણપણે સ્વીકારી લીધા હતા. આ માત્ર એ દર્શાવવા માટે નિર્દેશિત કરવામાં આવ્યું હતું કે પી.ડબ્લ્યુ.-૧ અને પી.ડબ્લ્યુ.-૪ ના પુરાવાઓનો ચોક્કસ સંદર્ભ આપીને પ્રશ્નો ન પૂછવાના તથ્યથી આરોપીને કોઈ પણ રીતે પૂર્વગ્રહ થયો ન હતો. [૭૯૦- ઈ, એફ, જી]

૨. કલમ ૩૧૩ હેઠળ આરોપીની પૂછપરછ તેને તેની વિરુદ્ધના પુરાવામાં આવેલી કોઈપણ પરિસ્થિતિઓને સમજાવવાની તક આપવા માટે કરવામાં આવે છે. સમગ્ર પુરાવા તેની હાજરીમાં નોંધવામાં આવે છે અને તેને પ્રોસિક્યુશન તરફથી તપાસવામાં આવેલા દરેક સાક્ષીની ઉલટતપાસ કરવાની સંપૂર્ણ તક

આપવામાં આવે છે. તેને તમામ દસ્તાવેજોની નકલો આપવામાં આવે છે જેના પર પ્રોસિક્યુશન આધાર રાખવા માંગે છે. આ બધા ઉપરાંત, નિષ્પક્ષ ટ્રાયલના ભાગરૂપે આરોપીને પ્રોસિક્યુશન દ્વારા રજૂ કરાયેલા પુરાવાઓ અંગે પોતાનો ખુલાસો આપવાની તક આપવામાં આવે છે. જો કે, તે જરૂરી નથી કે સમગ્ર પ્રોસિક્યુશન પુરાવા તેની સમક્ષ મૂકવામાં આવે અને આરોપી પાસેથી જવાબો મેળવવામાં આવે. જો પુરાવામાં એવી પરિસ્થિતિઓ હોય જે આરોપીની વિરુદ્ધ હોય અને તેનો ખુલાસો કોર્ટને પુરાવાનું યોગ્ય રીતે મૂલ્યાંકન કરવામાં મદદ કરશે, તો કોર્ટે આરોપીના ધ્યાનમાં તે લાવવું જોઈએ જેથી તેને પુરાવામાં આવી પ્રતિકૂળ પરિસ્થિતિ માટે કોઈપણ ખુલાસો અથવા જવાબો આપવા સક્ષમ બનાવી શકાય. સામાન્ય રીતે આરોપીને ઘણા તથ્યો એકસાથે જોડીને સંયુક્ત પ્રશ્નો પૂછવામાં આવશે નહીં. પ્રશ્નો એવા હોવા જોઈએ કે આરોપીની સ્થિતિમાં કોઈપણ વ્યાજબી વ્યક્તિ પૂછવામાં આવેલા પ્રશ્નોનો તર્કસંગત ખુલાસો આપવાની સ્થિતિમાં હોય. અયોગ્ય ટ્રાયલને કારણે ન્યાયની નિષ્ફળતા ન થવી જોઈએ. [૭૯૧- ઈ, એફ, જી, એચ; ૭૯૨- એ]

સ્ટેટ (દિલ્લી એડમિનિસ્ટ્રેશન) વિરુદ્ધ ધરમપાલ, [૨૦૦૧] ૧૦ એસ.સી.સી. ૩૭૨; જય દેવ વિરુદ્ધ પંજાબ રાજ્ય, એ.આઈ.આર. (૧૯૬૩) એસ.સી. ૬૧૨; બક્ષીશ સિંહ વિરુદ્ધ પંજાબ રાજ્ય, એ.આઈ.આર. (૧૯૬૭)

એસ.સી. ૭૫૨ અને શિવાજી સાબરાવ બોબડે વિરુદ્ધ મહારાષ્ટ્ર રાજ્ય,
[૧૯૭૩] ૨ એસ.સી.સી. ૭૯૩, સંદર્ભિત.

૩. તત્કાલ કેસમાં, આરોપીને પી.ડબ્લ્યુ.-૧ અને પી.ડબ્લ્યુ.-૪ ના પુરાવા અંગે ખાસ રીતે જવાબ આપવાની તક ન આપીને કોઈપણ રીતે પૂર્વગ્રહ થયો નથી. જો કે, પી.ડબ્લ્યુ.-૧ અને પી.ડબ્લ્યુ.-૪ ના પુરાવા તેની હાજરીમાં નોંધવામાં આવ્યા હતા, તેની પાસે સાક્ષીઓની ઉલટતપાસ કરવાની તક હતી પરંતુ આમ છતાં તેણે આ બે સાક્ષીઓની જુબાનીના તથ્યોના સંબંધમાં ખાસ કરીને ઉલટતપાસ કરી ન હતી. સિંગલ જજે એવું ઠરાવીને ગંભીર ભૂલ કરી હતી કે પી.ડબ્લ્યુ.-૧ અને પી.ડબ્લ્યુ.-૪ ના પુરાવા આરોપી વિરુદ્ધ વાપરી શકાયા હોત નહીં. આરોપીને નિર્દોષ છોડવો અયોગ્ય હતો કારણ કે આ કેસમાં પુરાવા સ્પષ્ટપણે સ્થાપિત કરે છે કે આરોપી ૫ કિલો અફીણના કબજામાં હતો અને આથી તેણે એન.ડી.પી.એસ. એક્ટની કલમ ૧૮ હેઠળ ગુનો કર્યો હતો. [૭૯૩-ડી, ઈ, એફ]

ક્રિમિનલ એપેલેટ જ્યુરિસડિક્શન: ક્રિમિનલ અપીલ નં. ૭૬૩/૧૯૯૭.

પંજાબ અને હરિયાણા હાઈકોર્ટના ક્રિમિનલ અપીલ નં. ૨૮૨-એસ.બી./૧૯૯૫ ના તા. ૧૩/૦૨/૧૯૯૭ ના ચુકાદા અને આદેશમાંથી.

અરુણ કે. સિંહા, રાકેશ સિંહ અને બિમલ રોય જાદ, અપીલકર્તા માટે.

સુદેશ કુમારી અને દિનેશ વર્મા , આર.ડી. ઉપાધ્યાય માટે, પ્રતિવાદી માટે.

કોર્ટનો ચુકાદો ન્યાયમૂર્તિ કે.જી. બાલકૃષ્ણન દ્વારા આપવામાં આવેલ.

આ પંજાબ રાજ્ય દ્વારા પંજાબ અને હરિયાણા હાઇકોર્ટની ડિવિઝન બેંચના ક્રિમિનલ અપીલ નં. ૨૮૨-એસ.બી./૧૯૮૫ ના નિર્ણય વિરુદ્ધ કરવામાં આવેલી અપીલ છે. આક્ષેપિત ચુકાદા દ્વારા, માનનીય સિંગલ જજે પ્રતિવાદીને એન.ડી.પી.એસ. એક્ટ, ૧૯૮૫ ની કલમ ૧૮ હેઠળના ગુના માટે નિર્દોષ જાહેર કર્યો હતો.

પ્રોસિક્યુશનનો કેસ એવો હતો કે ૧૭/૦૫/૧૯૮૨ ના રોજ, વાલ્ટોહા પોલીસ સ્ટેશનના સ્ટેશન હાઉસ ઓફિસર, એ.એસ.આઈ. નિર્મલ સિંહ અને એલ.સી. બલવિંદર સિંહ સાથે પેટ્રોલિંગ ડ્યુટી પર અમરકોટથી મહેમૂદપુરા જઈ રહ્યા હતા. જ્યારે તેઓ મહેમૂદપુરા પહોંચ્યા, ત્યારે તેમણે આરોપી સ્વરણ સિંહને સામેની બાજુથી આવતા જોયો. પોલીસ પાર્ટીને જોઈને, આરોપી રસ્તાની બાજુમાં બેસી ગયો જાણે કે તે કુદરતી હાજતે જવા માંગતો હોય. આરોપી સ્વરણ સિંહને પકડવામાં આવ્યો અને તેને કહેવામાં આવ્યું કે તેની ઝડતી લેવાની છે અને જો તે ઈચ્છે તો ગેઝેટેડ ઓફિસર અથવા મેજિસ્ટ્રેટની હાજરીમાં ઝડતી કરી શકાય છે.

આરોપી ગેઝેટેડ ઓફિસર અથવા મેજિસ્ટ્રેટની હાજરીમાં ઝડતી કરાવવા માંગતો ન હતો.

ઝડતી લેતા, આરોપી પાસેથી પ્લાસ્ટિકની બેગ મળી આવી હતી અને વધુ તપાસમાં જાણવા મળ્યું કે બેગમાં ગ્લેઝ્ડ પેપરમાં વીંટળાયેલું એક પેકેટ હતું. બેગની સામગ્રી અફીણ હોવાની શંકા હતી. પદાર્થનું વજન લગભગ ૫ કિલો હતું, જેમાંથી ૧૦ ગ્રામ જથ્થો નમૂના લેવા માટે લેવામાં આવ્યો હતો. નમૂનો તેમજ કબજે કરેલા પદાર્થનો બાકીનો જથ્થો સીલ કરવામાં આવ્યો હતો અને તપાસ અધિકારી દ્વારા કબજે કરવામાં આવ્યો હતો. આ નમૂનો વાલ્ટોહા પોલીસ સ્ટેશનને સોંપવામાં આવ્યો હતો જ્યાં ઔપચારિક પ્રથમ માહિતી અહેવાલ નોંધવામાં આવ્યો હતો. આરોપી પાસેથી કબજે કરવામાં આવેલી મિલકત નમૂનાઓ સાથે માલખાનામાં રાખવામાં આવી હતી. ત્યારબાદ નમૂનો ફોરેન્સિક સાયન્સ લેબોરેટરીમાં વિશ્લેષણ માટે મોકલવામાં આવ્યો હતો અને એકિઝબિટ પી.એફ. પ્રમાણપત્રે નમૂનાને અફીણ તરીકે પુષ્ટિ આપી હતી.

પ્રોસિક્યુશન તરફથી, પી.ડબ્લ્યુ.-૧ થી પી.ડબ્લ્યુ.-૫ ની તપાસ કરવામાં આવી હતી. સેશન્સ કોર્ટ સમક્ષ, આરોપીએ એન.ડી.પી.એસ. એક્ટની કલમ ૫૦ ના ઉદ્ધંધન સહિત અનેક અરજીઓ કરી હતી. સેશન્સ જજે ઠરાવ્યું કે અફીણની રિકવરી સંપૂર્ણપણે સાબિત થઈ હતી અને બચાવ પક્ષનું સંસ્કરણ કે

તે ખોટો કેસ હતો તે સાચું નહોતું અને આરોપીએ આ રીતે એન.ડી.પી.એસ. એક્ટની કલમ ૧૮ હેઠળ સજાપાત્ર ગુનો કર્યો હતો.

પોતાની સજાને પડકારીને, પ્રતિવાદી આરોપીએ હાઇકોર્ટ સમક્ષ અપીલ કરી હતી. આરોપીના વિદ્વાન વકીલે એવી દલીલ કરી હતી કે જ્યારે તેની કલમ ૩૧૩ સી.આર.પી.સી. હેઠળ તપાસ કરવામાં આવી ત્યારે પી.ડબ્લ્યુ.-૧ એ.એસ.આઈ. હરભજન સિંહના પુરાવા, પી.ડબ્લ્યુ.-૪ એમ.એચ.સી. ગુલઝાર સિંહના પુરાવા અને કોન્સ્ટેબલ અનુપ સિંહના સોગંદનામા એક્ટિવિટ પી.બી. ની સામગ્રી આરોપી સમક્ષ મૂકવામાં આવી ન હતી. તેથી, આ પુરાવાના મુદ્દાઓ આરોપી વિરુદ્ધ વાપરી શકાતા નથી અને પંજાબ અને હરિયાણા હાઇકોર્ટના દર્શન સિંહ વિરુદ્ધ પંજાબ રાજ્ય, (૧૯૯૫) ૩ રિસેન્ટ સી.આર. ૩૬૫ ના નિર્ણયના આધારે, આરોપીને તમામ આરોપોમાંથી નિર્દોષ મુક્ત કરવામાં આવ્યો હતો. આને અમારી સમક્ષ પડકારવામાં આવ્યું છે.

અમે અપીલકર્તા-રાજ્યના વિદ્વાન વકીલ અને પ્રતિવાદીના વિદ્વાન વકીલને સાંભળ્યા.

પી.ડબ્લ્યુ.-૧ ના પુરાવા એવા હતા કે ૧૭/૦૫/૧૯૯૨ ના રોજ, ઈન્સ્પેક્ટર સુબા સિંહે તેને આ કેસને લગતા બે સીલબંધ પાર્સલ આપ્યા હતા જેના પર 'એસ.એસ.' ની છાપ હતી, એક બેગ સાથે અને મિલકત તેના દ્વારા માલખાનામાં રાખવામાં આવી હતી. ૦૯/૦૬/૧૯૯૨ ના રોજ, તેણે મિલકત પી.ડબ્લ્યુ.-૪ એમ.એચ.સી. ગુલઝાર સિંહેને સોંપી દીધી હતી. આ સમયગાળા દરમિયાન, પેકેટોના સીલ સાથે કોઈ ચેડાં થયા નહોતા. પી.ડબ્લ્યુ.-૪ એમ.એચ.સી. ગુલઝાર સિંહે જુબાની આપી હતી કે તેણે ૦૯/૦૬/૧૯૯૨ ના રોજ આ કેસની મિલકતનો ચાર્જ લીધો હતો અને મિલકતમાં 'એસ.એસ.' સીલ ધરાવતા બે પાર્સલ હતા અને નમૂના સીલ કરવામાં આવ્યા હતા અને તેણે ૨૩/૦૬/૧૯૯૨ ના રોજ કોન્સ્ટેબલ અનુપ સિંહ દ્વારા રાસાયણિક તપાસ માટે તે મોકલ્યા હતા. આ સમયગાળા દરમિયાન, કેસની મિલકત તેના કબજામાં રહી હતી અને તેમાં કોઈ ચેડાં થયા નહોતા. આરોપી-પ્રતિવાદીની કલમ ૩૧૩ સી.આર.પી.સી. હેઠળ તપાસ કરવામાં આવી હતી અને તેને નીચેના પ્રશ્નો પૂછવામાં આવ્યા હતા:-

પ્રશ્ન: તમારી વિરુદ્ધ પુરાવામાં છે કે ઈન્સ્પેક્ટર સુબા સિંહ દ્વારા તમારી અંગત તપાસ દરમિયાન, અફીણ ધરાવતી પ્લાસ્ટિકની બેગ એક્ઝિબિટ પી.૨ ગ્લેઝ્ડ પેપરમાં વીંટળાયેલી મળી આવી હતી, જેમાંથી ૧૦ ગ્રામ અફીણ નમૂના તરીકે કાઢીને એક પાર્સલ બનાવવામાં આવ્યું હતું અને બાકીનું ૪ કિલો ૯૯૦

ગ્રામ અફીણ એક અલગ ડબ્બા પાર્સલ એક્ટિવિટી પી.૧ માં મૂકવામાં આવ્યું હતું. નમૂનો અને પાર્સલ એક્ટિવિટી પી.૧ને અલગથી 'એસ.એસ.' સીલ સાથે સીલ કરવામાં આવ્યા હતા. કેસની મિલકતને રિકવરી મેમો એક્ટિવિટી પી.સી. દ્વારા કબજે કરવામાં આવી હતી, જે પી.ડબ્લ્યુ. દ્વારા પ્રમાણિત છે. તમે શું કહેવા માંગો છો?

જવાબ: તે ખોટું છે.

તેને એમ પણ પૂછવામાં આવ્યું હતું:

પ્રશ્ન: તમારી વિરુદ્ધ પુરાવામાં છે કે તમારામાંથી રિકવર કરાયેલ અફીણનો નમૂનો કેમિકલ એક્ઝામિનરને મોકલવામાં આવ્યો હતો, જેમણે તેમના અહેવાલ એક્ટિવિટી પી.એફ.દ્વારા અભિપ્રાય આપ્યો હતો કે તેમાં ૧% મોર્ફિન છે. તમે શું કહેવા માંગો છો?

જવાબ: તે ખોટું છે.

તેને એ પણ પૂછવામાં આવ્યું હતું કે તેની વિરુદ્ધ આ કેસ કેમ ચાર્જ કરવામાં આવ્યો, પી.ડબ્લ્યુ. એ તેની વિરુદ્ધ જુલાની કેમ આપી હતી અને તેને એક ચોક્કસ પ્રશ્ન પૂછવામાં આવ્યો હતો કે શું તે કંઈક બીજું કહેવા માંગે છે, જેના જવાબમાં તેણે કહ્યું કે તે નિર્દોષ છે અને તેને આ કેસમાં ખોટી રીતે ફસાવવામાં આવ્યો છે.

હાઈકોર્ટના માનનીય સિંગલ જજ દ્વારા આરોપીને નિર્દોષ છોડવા માટે આપવામાં આવેલું એકમાત્ર કારણ એ છે કે પી.ડબ્લ્યુ.-૧ અને પી.ડબ્લ્યુ.-૪ ના પુરાવા કલમ ૩૧૩ સી.આર.પી.સી. હેઠળ આરોપી સમક્ષ ખાસ કરીને મૂકવામાં આવ્યા ન હતા અને એવું ઠરાવવામાં આવ્યું હતું કે આરોપીને પ્રશ્નોના સ્વરૂપમાં આ તથ્યોની ગેરહાજરીમાં, પુરાવા તેની વિરુદ્ધ વાપરી શકાય નહીં. આ સંદર્ભમાં એ નોંધવું પણ યોગ્ય છે કે જ્યારે પી.ડબ્લ્યુ.-૧ અને પી.ડબ્લ્યુ.-૪ ની સાક્ષી તરીકે તપાસ કરવામાં આવી હતી, ત્યારે આરોપીએ પી.ડબ્લ્યુ.-૧ અથવા પી.ડબ્લ્યુ.-૪ ના પુરાવાઓનો ગંભીર વિવાદ કર્યો ન હતો. એકમાત્ર ઉલટતપાસ એ હતી કે એવું સૂચવવું ખોટું હતું કે કેસની મિલકત તેની પાસે જમા કરવામાં આવી ન હતી અને તેણે ખોટી જુબાની આપી હતી. તેવી જ રીતે, પી.ડબ્લ્યુ.-૪ ના પુરાવાઓને ઉલટતપાસમાં એક સામાન્ય સૂચન સિવાય કે તે ખોટી જુબાની આપી રહ્યો હતો અને પી.ડબ્લ્યુ.-૧ હરભજન સિંહ દ્વારા તેને કોઈ કેસની મિલકત સોંપવામાં આવી ન હતી, પડકારવામાં આવ્યા ન હતા. આરોપીનો એવો કોઈ કેસ નહોતો કે સીલ સાથે ક્યારેય કોઈ વ્યક્તિ દ્વારા ચેડાં કરવામાં આવ્યા હોય અને નમૂના અંગે ઓળખમાં ભૂલનો કોઈ કિસ્સો હોય અને કેમિકલ એનાલિસ્ટનો રિપોર્ટ આરોપી પાસેથી લેવાયેલા સમાન નમૂનાનો ન હોય. એક સામાન્ય સૂચન કરવા સિવાય, આરોપીએ નમૂનાની પ્રાપ્તિ, તેને સીલ કરવા અને તેને કેમિકલ એનાલિસ્ટને મોકલવા અંગે પી.ડબ્લ્યુ.-૧ અને પી.ડબ્લ્યુ.-૪ ના પુરાવાઓને સંપૂર્ણપણે સ્વીકારી લીધા હતા. આ માત્ર એ

દર્શાવવા માટે નિર્દેશિત કરવામાં આવ્યું હતું કે પી.ડબ્લ્યુ.-૧ અને પી.ડબ્લ્યુ.-૪ ના પુરાવાઓનો ચોક્કસ સંદર્ભ આપીને પ્રશ્નો ન પૂછવાના તથ્યથી આરોપીને કોઈ પણ રીતે પૂર્વગ્રહ થયો ન હતો. કલમ ૩૧૩ સી.આર.પી.સી. હેઠળ આરોપીની પૂછપરછ અંગે, સંબંધિત જોગવાઈ નીચે મુજબ છે:-

"૩૧૩. આરોપીની તપાસ કરવાની સત્તા. (૧) દરેક તપાસ અથવા ટ્રાયલમાં, આરોપીને તેની વિરુદ્ધના પુરાવામાં દેખાતી કોઈપણ પરિસ્થિતિઓને વ્યક્તિગત રીતે સમજાવવા સક્ષમ બનાવવાના હેતુથી, કોર્ટ,

(એ) કોઈપણ તબક્કે, આરોપીને અગાઉ ચેતવણી આપ્યા વિના, તેને એવા પ્રશ્ન પૂછી શકે છે જે કોર્ટ જરૂરી માને;

(બી) પ્રોસિક્યુશનના સાક્ષીઓની તપાસ થઈ ગયા પછી અને તેને તેના બચાવ માટે બોલાવવામાં આવે તે પહેલાં, તેને કેસ વિશે સામાન્ય રીતે પૂછપરછ કરશે:

પરંતુ શરત એ છે કે સમન્સ કેસમાં, જ્યાં કોર્ટે આરોપીની વ્યક્તિગત હાજરીને માફ કરી દીધી હોય, ત્યાં તે કલમ (બી) હેઠળ તેની તપાસ પણ માફ કરી શકે છે.

(૨) જ્યારે આરોપીની પેટા-કલમ (૧) હેઠળ તપાસ કરવામાં આવે ત્યારે તેને કોઈ શપથ આપવામાં આવશે નહીં.

(૩) આરોપી આવા પ્રશ્નોના જવાબ આપવાનો ઈનકાર કરીને, અથવા તેમને ખોટા જવાબો આપીને પોતાની જાતને સજાને પાત્ર બનાવશે નહીં.

(૪) આરોપી દ્વારા આપવામાં આવેલા જવાબોને આવી તપાસ અથવા ટ્રાયલમાં ધ્યાનમાં લઈ શકાય છે, અને અન્ય કોઈ ગુના માટે અન્ય કોઈ તપાસ અથવા ટ્રાયલમાં તેની વિરુદ્ધ અથવા તેની તરફેણમાં પુરાવા તરીકે મૂકી શકાય છે જે આવા જવાબો દર્શાવે છે કે તેણે તે ક્યો છે."

આરોપીની પૂછપરછ તેને તેની વિરુદ્ધના પુરાવામાં આવેલી કોઈપણ પરિસ્થિતિઓને સમજાવવાની તક આપવા માટે કરવામાં આવે છે. તે નોંધવું જોઈએ કે સમગ્ર પુરાવા તેની હાજરીમાં નોંધવામાં આવે છે અને તેને પ્રોસિક્યુશન તરફથી તપાસવામાં આવેલા દરેક સાક્ષીની ઉલટતપાસ કરવાની સંપૂર્ણ તક આપવામાં આવે છે. તેને પ્રોસિક્યુશન દ્વારા આધાર રાખવામાં આવતા તમામ દસ્તાવેજોની નકલો આપવામાં આવે છે. આ બધા ઉપરાંત, નિષ્પક્ષ ટ્રાયલના ભાગરૂપે આરોપીને પ્રોસિક્યુશન દ્વારા રજૂ કરાયેલા પુરાવાઓ અંગે પોતાનો ખુલાસો આપવાની તક આપવામાં આવે છે. જો કે, તે જરૂરી નથી કે સમગ્ર પ્રોસિક્યુશન પુરાવા તેની સમક્ષ મૂકવામાં આવે અને આરોપી પાસેથી જવાબો મેળવવામાં આવે. જો પુરાવામાં એવી પરિસ્થિતિઓ હોય જે આરોપીની વિરુદ્ધ હોય અને તેનો ખુલાસો કોર્ટને પુરાવાનું યોગ્ય રીતે મૂલ્યાંકન કરવામાં મદદ કરશે, તો કોર્ટે આરોપીના ધ્યાનમાં તે લાવવું જોઈએ જેથી તેને પુરાવામાં આવી

પ્રતિકૂળ પરિસ્થિતિ માટે કોઈપણ ખુલાસો અથવા જવાબો આપવા સક્ષમ બનાવી શકાય. સામાન્ય રીતે આરોપીને ઘણા તથ્યો એકસાથે જોડીને સંયુક્ત પ્રશ્નો પૂછવામાં આવશે નહીં. પ્રશ્નો એવા હોવા જોઈએ કે આરોપીની સ્થિતિમાં કોઈપણ વ્યાજબી વ્યક્તિ પૂછવામાં આવેલા પ્રશ્નોનો તર્કસંગત ખુલાસો આપવાની સ્થિતિમાં હોઈ શકે. અયોગ્ય ટ્રાયલને કારણે ન્યાયની નિષ્ફળતા ન થવી જોઈએ.

સ્ટેટ (દિલ્હી એડમિનિસ્ટ્રેશન) વિરુદ્ધ ધરમપાલ, [૨૦૦૧] ૧૦ એસ.સી.સી. ૩૭૨ માં, નીચે મુજબ ઠરાવવામાં આવ્યું હતું:

"તે જોવાનું છે કે જ્યાં આરોપીના ધ્યાનમાં કોઈ અપરાધપૂર્ણ સામગ્રી લાવવામાં લોપ થયો હોય, તો તે આપમેળે કાર્યવાહીને દૂષિત કરતું નથી. આરોપીએ સાબિત કરવું જોઈએ કે આવા લોપથી ન્યાયની નિષ્ફળતા થઈ છે. વધુમાં, જો કોઈ અપરાધપૂર્ણ સામગ્રી આરોપી સમક્ષ મૂકવામાં ન આવી હોય, તો અપીલ કોર્ટ હંમેશા આરોપીના વકીલને બોલાવીને અને આરોપીની વિરુદ્ધ સ્થાપિત પરિસ્થિતિઓ અંગે આરોપીનો શું ખુલાસો છે તે પૂછીને તે ક્ષતિ સુધારી શકે છે."

જય દેવ વિરુદ્ધ પંજાબ રાજ્ય, એ.આઈ.આર. (૧૯૬૩) એસ.સી. ૬૧૨ માં, નીચે મુજબ અવલોકન કરવામાં આવ્યું હતું:

"કલમ ૩૪૨ હેઠળ આરોપીની યોગ્ય રીતે તપાસ કરવામાં આવી છે કે કેમ તે નક્કી કરવામાં અંતિમ કસોટી એ પૂછપરછ કરવાની રહેશે કે, તેને પૂછવામાં આવેલા તમામ પ્રશ્નોને ધ્યાનમાં લેતા, શું તેને તેની વિરુદ્ધના પ્રોસિક્યુશન કેસના સંબંધમાં જે કહેવું હતું તે કહેવાની તક મળી હતી. જો તે જણાય કે આરોપીની તપાસ ખામીયુક્ત હતી અને તેનાથી તેને પૂર્વગ્રહ થયો છે, તો તે કોઈ શંકા વિના ગંભીર ખામી હશે."

બક્ષીશ સિંહ વિરુદ્ધ પંજાબ રાજ્ય, એ.આઈ.આર. (૧૯૬૭) એસ.સી. ૭૫૨ માં, આ કોર્ટની ત્રણ ન્યાયાધીશોની બેન્ચે ઠરાવ્યું હતું કે:

"તે જરૂરી નથી કે કોઈ પરિસ્થિતિના સમર્થનમાં પુરાવાનો દરેક અલગ ટુકડો આરોપી સમક્ષ મૂકવામાં આવે અને તે કલમ હેઠળ તેના સંબંધમાં તેની પૂછપરછ કરવામાં આવે..."

શિવાજી સાબરાવ બોબડે વિરુદ્ધ મહારાષ્ટ્ર રાજ્ય, [૧૯૭૩] ૨ એસ.સી.સી. ૭૯૩ માં, આ કોર્ટની ત્રણ ન્યાયાધીશોની બેન્ચે પ્રોસિક્યુશન

પુરાવામાં તેની વિરુદ્ધ દેખાતી મહત્વપૂર્ણ પરિસ્થિતિ પર પ્રશ્ન પૂછવામાં લોપ થવાના પરિણામોને ધ્યાનમાં લેતા, પ્રોસિક્યુશન પુરાવા બંધ થયા પછી આરોપીની તપાસ અંગેની જોગવાઈના વ્યાપને વિસ્તૃત કરતા નીચે મુજબ અવલોકન કર્યું:

"તે એક સામાન્ય કાયદો છે, તેમ છતાં મૂળભૂત છે, કે કેદીનું ધ્યાન દરેક અપરાધપૂર્ણ સામગ્રી તરફ દોરવું જોઈએ જેથી તે તેને સમજાવી શકે. આ એક ફોજદારી ટ્રાયલની મૂળભૂત નિષ્પક્ષતા છે અને આ ક્ષેત્રમાં નિષ્ફળતાઓ ટ્રાયલની માન્યતાને ગંભીર રીતે જોખમમાં મૂકી શકે છે, જો પરિણામસ્વરૂપ ન્યાયનો કસૂર થયો હોય. જો કે, જ્યાં આવો લોપ થયો હોય, તે આપમેળે કાર્યવાહીને દૂષિત કરતું નથી અને આવી ખામીથી થયેલા પૂર્વગ્રહને આરોપી દ્વારા સ્થાપિત કરવો આવશ્યક છે. જો પુરાવા સામગ્રી આરોપી સમક્ષ મૂકવામાં ન આવી હોય, તો કોર્ટ સામાન્ય રીતે આવી સામગ્રીને ધ્યાનમાં લેવાનું ટાળવું જોઈએ. અપીલ કોર્ટ માટે આરોપીના વકીલને બોલાવીને તે પૂછવું પણ ખુલ્લું છે કે તેની વિરુદ્ધ સ્થાપિત પરિસ્થિતિ કે જે તેના સમક્ષ મૂકવામાં આવી નથી તે અંગે આરોપીનો શું ખુલાસો છે. જો આરોપી અપીલ કોર્ટને આવી પરિસ્થિતિઓનો કોઈ વાજબી કે તર્કસંગત ખુલાસો આપવામાં અસમર્થ હોય, તો કોર્ટ માની શકે છે કે કોઈ સ્વીકાર્ય જવાબ અસ્તિત્વમાં નથી અને જો ટ્રાયલ કોર્ટમાં યોગ્ય સમયે આરોપીની પૂછપરછ કરવામાં આવી હોત તો પણ તે સજા માટે ટ્રાયલ કોર્ટ જે

પરિસ્થિતિઓ પર આધાર રાખ્યો હતો તેમાંથી બહાર નીકળવા માટે કોઈ સારો આધાર પૂરો પાડી શક્યો ન હતો."

તત્કાલ કેસમાં, આરોપીને પી.ડબ્લ્યુ.-૧ અને પી.ડબ્લ્યુ.-૪ ના પુરાવા અંગે ખાસ રીતે જવાબ આપવાની તક ન આપીને કોઈપણ રીતે પૂર્વગ્રહ થયો નથી. જો કે, પી.ડબ્લ્યુ.-૧ અને પી.ડબ્લ્યુ.-૪ ના પુરાવા તેની હાજરીમાં નોંધવામાં આવ્યા હતા, તેની પાસે સાક્ષીઓની ઉલટતપાસ કરવાની તક હતી પરંતુ આમ છતાં તેણે આ બે સાક્ષીઓની જુબાનીના તથ્યોના સંબંધમાં ખાસ કરીને ઉલટતપાસ કરી ન હતી. માનનીય સિંગલ જજે એવું ઠરાવીને ગંભીર ભૂલ કરી હતી કે પી.ડબ્લ્યુ.-૧ અને પી.ડબ્લ્યુ.-૪ ના પુરાવા આરોપી વિરુદ્ધ વાપરી શકાયા હોત નહીં. આરોપીને નિર્દોષ છોડવો અયોગ્ય હતો કારણ કે આ કેસમાં પુરાવા સ્પષ્ટપણે સ્થાપિત કરે છે કે આરોપી ૫ કિલો અફીણના કબજામાં હતો અને આથી તેણે એન.ડી.પી.એસ. એક્ટની કલમ ૧૮ હેઠળ ગુનો કર્યો હતો.

પરિણામે, અમે પંજાબ અને હરિયાણા હાઈકોર્ટના માનનીય સિંગલ જજના ચુકાદાને બાજુ પર મૂકીએ છીએ અને સેશન્સ કેસ નં. ૨૮/૧૯૯૩ માં એડિશનલ સેશન્સ જજ, અમૃતસરના ચુકાદાને પુનઃસ્થાપિત કરીએ છીએ. સેશન્સ જજને નિર્દેશ આપવામાં આવે છે કે તેઓ પ્રતિવાદીને સજાના બાકીના

સમયગાળાને પૂર્ણ કરવા માટે પકડવા માટે યોગ્ય કાર્યવાહી કરે. દંડ, જો જમા કરવામાં આવ્યો હોય, તો અપીલકર્તાને પરત કરવામાં આવશે.

અપીલનો નિકાલ થયો.

This judgment has been translated using an AI-assisted translation tool.

=====

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====